

## **Z PRACY DORADCZEJ**

WINCENTY WRZEŚNIEWSKI  
*Urząd Wojewódzki  
w Poznaniu*

### **UDZIAŁ OŚRODKÓW DORADZTWA ROLNICZEGO W ORGANIZOWANIU PRAKTYCZNEJ NAUKI ZAWODU W SZKOŁACH ROLNICZYCH**

#### **I. Uwarunkowanie problemu kształcenia praktycznego młodzieży i dorosłych w odniesieniu do Unii Europejskiej**

Perspektywa Zjednoczonej Europy wyraźnie określa konieczność gospodarczej integracji wszystkich państw, w tym także i Polski. Konsekwencją tej integracji będzie swobodny przepływ wykwalifikowanych kadr pomiędzy krajami.

Rozwój międzynarodowej produkcji i handlu wymusił potrzebę określenia i utrzymania standardów jakości, czego konsekwencją było powszechne przyjęcie przez państwa Unii Europejskiej norm jakości serii ISO - 9000. Interdyscyplinarny charakter tych norm powoduje, że mają one zastosowanie nie tylko w przemyśle, ale także w procesach edukacyjnych. Zastosowanie norm ISO - 9000 pod kątem potrzeb edukacyjnych, a zwłaszcza kształcenia zawodowego, pozwoliłoby na wyeliminowanie nieefektywnych programów nauczania, metod kształcenia, środków dydaktycznych i niewłaściwie dobranych nauczycieli.

Należy podkreślić, że aktualnie nie ma opracowanego systemu Polskich Standardów Kwalifikacji Zawodowych dostosowanych do standardów Unii Europejskiej.

Wprowadzenie w Polsce standardu kształcenia zawodowego odpowiadającego normom Unii Europejskiej, umożliwi pracownikom uzyskanie lepszej pracy, która będzie odpowiadać jego ambicjom i potrzebom. Ponadto zostanie zwiększona mobilność zawodowa pracowników polskich poprzez porównywalność zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych.

Analizując system kształcenia kadr dla potrzeb rolnictwa i gospodarki żywnościowej w krajach Unii Europejskiej należy stwierdzić, że jest on dualny (nauka odbywa się w szkole i u mistrza rolnika).

Wiedzę rolnik może uzupełniać na kursach prowadzonych w wyspecjalizowanych ośrodkach, które prowadzą doskonalenie w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz technice rolniczej.

W ośrodkach tych system kształcenia i doskonalenia jest modułowy, co pozwala, że może on być zastosowany na różnych poziomach kształcenia tj. zasadniczym, średnim i wyższym.

Każdy ośrodek posiada około 40 modułów kształcenia, które mogą być dowolnie modyfikowane w zależności od potrzeb i specyfiki zakładu pracy z którego pochodzą kursanci (uczniowie, rolnicy, nauczyciele, doradcy i rzemieślnicy).

Precyzyjnie i bogato wyposażona baza materialna tych ośrodków oraz powiązanie ich z licznymi firmami i instytucjami gwarantuje przyrływ najnowszych technik i technologii, a w konsekwencji pozwala utrzymać wysokie standardy jakości kształcenia.

## **II. Uwarunkowania problemu kształcenia praktycznego młodzieży szkół rolniczych w odniesieniu do Polski.**

Aktualny system edukacji zawodowej i kształcenia ustawicznego w Polsce nie nadąża za zmianami wynikającymi z transformacji ekonomicznej naszego kraju. Doświadczenia krajów Unii Europejskiej wskazują, że istotnym czynnikiem przyczyniającym się do szybkiego wychodzenia z kryzysu jest sprawny system edukacji zawodowej.

W związku z tym administracja rządowa i samorządowa musi przedstawić szeroką ofertę edukacyjną dla młodzieży i dorosłych, szczególnie z małych miast i wsi o niewielkich możliwościach edukacji zawodowej oraz rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej.

Wymienione bariery utrudniają start młodzieży wiejskiej do nauki i zdobycia wysokich kwalifikacji, a w konsekwencji zapewnienia sobie i rodzinie środków do życia.

Istniejące instytucje oświatowe w Polsce mogą stosunkowo szybko uruchamiać kształcenie ustawiczne w zakresie ogólnym. Natomiast budowa ustawicznego systemu kształcenia zawodowego ze względu na jego otwartość, dostępność, elastyczność, drożność, porównywalność uzyskanych kwalifikacji i możliwość ich uzupełniania jest wysoce utrudniona z różnych przyczyn, które zebranych tu na sali są doskonale znane.

Generalnie aby te bariery pokonać należy wprowadzić modułowy system kształcenia i doskonalenia w oparciu o Centra Kształcenia Praktycznego jak to proponuje Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

### **III. Organizacja kształcenia praktycznego w szkołach rolniczych i gospodarki żywnościowej w woj. poznańskim.**

W celu polepszenia jakości kształcenia w szkołach rolniczych woj. poznańskiego oraz ścisłego ich powiązania ze środowiskiem Oddział Oświaty Rolniczej Wydziału Rolnictwa UW w Poznaniu przygotował program restrukturyzacji szkolnictwa rolniczego, w którym przyjęto następujące kierunki działań:

- zmiany kierunków kształcenia,
- modyfikacje programów nauczania,
- zmiany organizacyjne,
- modernizacja bazy szkolenia praktycznego.

Trudności finansowe szkolnictwa polskiego w ostatnich pięciu latach spowodowały, że w wielu szkołach pogłębia się dekapitalizacja maszyn, urządzeń oraz bazy dydaktyczno-socjalnej. Biorąc powyższe fakty przyjęto w województwie, że te szkoły, które charakteryzują się dobrą bazą dydaktyczną i posiadają odpowiednio przygotowaną kadrę będą stopniowo przekształcane w Centra Szkolenia Praktycznego, a środki finansowe na ten cel będą pozyskiwane ze źródeł krajowych i zagranicznych. Ustalono również, że Centra będą prowadziły dokształcanie i przekwalifikowywanie także osób dorosłych co pozwoli uzyskać dodatkowe finanse na dalszą modernizację bazy dydaktycznej.

W związku z tym ODR opracował sieć Centrów Szkolenia Praktycznego na terenie woj. poznańskiego w celu przyjęcia dalekosiężnego planu rozwoju i finansowania poszczególnych szkół rolniczych.

Do wojewódzkiej sieci Centrów wytypowano następujące szkoły:

1. ZSR w Poznaniu - w zakresie techniki rolniczej i inżynierii środowiska,
2. ZSR w Sierakowie - w zakresie rybactwa śródlądowego,
3. ZSR w Trzciance - w zakresie produkcji zwierzęcej
4. ZSM we Wrześni - w zakresie technologii i przetwórstwa mleczarskiego
5. ZSR we Wrześni - w zakresie technologii żywności
6. ZSR w Środzie - w zakresie produkcji roślinnej

Powyższe szkoły wytypowano także do sieci Centrów, które spełniałyby funkcje szkoleniowe w Makroregionie Wielkopolska.

Wytypowana przez Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Komisja przychylnie rozpatrzyła część naszych wniosków i uznała, że w:

- a) ZSM we Wrześni będzie powołana pracownia specjalna - przetwórstwo mleka, która obejmie swoim zasięgiem cały kraj,
- b) ZSR w Sierakowie będzie powołana pracownia specjalna - rybactwo stawowe, która także obejmie cały kraj,
- c) ZSR w Trzciance będzie powołana pracownia produkcji zwierzęcej obejmująca swym zasięgiem Makroregion Wielkopolska.

Aktualnie w woj. poznańskim działają dwa Centra: Centrum Kształcenia Kadr Mleczarskich, które otworzono z udziałem Jego Królewskiej Wysokości Księcia Kentu w dniu 13.06.1994 oraz Centrum Szkolenia Państwowej Straży Rybackiej w Sierakowie w dniu 7.12.1995 r.

Centrum powstało przy merytorycznej pomocy Brackenhurst College, którego pracownicy przygotowali polską kadrę pedagogiczną oraz udzielili wszechstronnej pomocy w trakcie powstawania Centrum we Wrześni. Centrum to dysponuje bardzo dobrą kadrą wyspecjalizowanych nauczycieli, bazą materialną o najwyższych standardach europejskich (ISO-9000) oraz infrastrukturą społeczną. Ponadto Centrum współpracuje z Nottingham Trent University oraz Wielkopolską Szkołą Biznesu, co w konsekwencji przyczyniło się do tego, że Komisja Ratyfikacyjna programu BTEC zezwoliła Centrum we Wrześni na wydawanie Higher National Certificate, który jest uznawany w skali międzynarodowej.

Centrum prowadzi modułowe szkolenie i doskonalenie pracowników zakładów mleczarskich we wszystkich zawodach mleczarskich, co pozwala mu na samofinansowanie się.

Nadmienie, że baza materialna Centrum składa się z nowoczesnej mini mleczarni, która została wyposażona w maszyny i urządzenia najnowszej generacji, dwóch specjalistycznych laboratoriów i pracowni komputerowej.

Zaawansowane są również prace nad powołaniem Centrum Szkoleniowo - Diagnostycznego przy ZSR w Poznaniu w zakresie stosowania środków ochrony roślin, obsługa, diagnostyki i atestacji opryskiwaczy.

Pragnę również wnieść pewne uwagi dotyczące projektu pt. Wstępne założenia programowo-organizacyjne Centrów Szkolenia Praktycznego dla potrzeb edukacji rolniczej opracowanego przez Departament Nauki, Oświaty i Doradztwa Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej oraz Centrum Doskonalenia Nauczycieli Szkół Rolniczych w Brwinowie:

1. Rozpatrzyć możliwość dokonania korekty przynależności województw do poszczególnych makroregionów.
2. Rozpatrzyć możliwość powołania centrum lub pracowni specjalnej przy ZSR w Poznaniu w zakresie techniki rolniczej i inżynierii środowiska.
3. Działalność Centrów należy poszerzyć o doksztalcanie i przekwalifikowywanie rolników.

4. Do czasu osiągnięcia pełnej sprawności dydaktycznej, bazowej i socjalnej oraz określenia jasnych zasad finansowania Centrów, powinny być one podporządkowane dyrekcji szkół rolniczych. Natomiast po osiągnięciu pełnej sprawności Centrum należy przekształcić w zakład budżetowy, który będzie podporządkowany Wojewodzie.

5. Określić status zawodowy pracowników Centrum.

Proces powoływania wyspecjalizowanych Centrów jest długotrwały i bardzo kosztowny. W związku z tym kluczowym rozwiązaniem poprawy jakości kształcenia praktycznego młodzieży szkół rolniczych mogą być specjalistyczne gospodarstwa rolne i zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego na terenie województwa.

Dzięki tym gospodarstwom i zakładom woj. poznańskie utrzymuje czołową pozycję w kraju w zakresie produkcji rolnej i przetwórstwa rolno-spożywczego. Biorąc to pod uwagę w ubiegłym roku utworzono w woj. poznańskim sieć 126 wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych uprawnionych do prowadzenia praktyk uczniowskich. Specjalny Zespół ds. Gospodarstw Licencyjnych opracował dokumentację związaną z utworzeniem sieci tzw. Gospodarstw Licencyjnych. Pierwszym dokumentem, który opracowała komisja były kryteria licencyjne (zał. nr 1), dla gospodarstw rolnych wytypowanych przez poszczególne szkoły rolnicze i ODR Sielinko.

Następnie przedstawiciele wszystkich instytucji biorących udział w pracach Zespołu zgłosili na piśmie preferencje /zał. nr 2/, które będą świadczyć na rzecz gospodarstw licencyjnych. Opracowano również regulamin praktyk zawodowych oraz umowę dotyczącą praktyki zawodowej uczniów szkół rolniczych. Ostatnimi dokumentami, które opracowano były: wzór protokołu kwalifikującego gospodarstwo rolne do nadania certyfikatu oraz wzór certyfikatu licencyjnego.

Najtrudniejszym i najbardziej czasochłonnym elementem powyższego przedsięwzięcia była weryfikacja wytypowanych gospodarstw. Weryfikację gospodarstw znajdujących się w rejonie działania szkół lub rejonów doradczych ODR-u dokonywały komisje, w skład których wchodziły następujące osoby:

- dyrektor szkoły rolniczej
- doradca metodyczny
- kierownik szkolenia praktycznego
- kierownik Rejonowego Ośrodka Doradztwa Rolniczego.

Komisja odwiedzała gospodarstwo w umówionym terminie i dokonywała lustracji pomieszczeń, pól i przeprowadzała rozmowę z właścicielami, dzierżawcami lub administratorami gospodarstwa rolnego. W trakcie rozmowy komisja omówiła obowiązki i preferencje dla poszczególnych stron umowy. Ponadto uzgodniono metodę aktualizacji treści umowy w każdym roku szkolnym. Po wyrażeniu zgody rolnika na przyjęcie uczniów na praktykę, rolnik i członkowie

komisji podpisywali protokół wstępnej kwalifikacji w rejonach. Po zebraniu protokołów kwalifikacyjnych z poszczególnych rejonów, Komisja Wojewódzka dokonała ostatecznej weryfikacji gospodarstw. Wręczenie certyfikatu i całości dokumentacji wraz z zieloną tablicą informacyjną (Licencyjne Gospodarstwo Szkolenia Praktycznego) odbyło się na uroczystej sesji w dniu 1.XII.1995 r. w Sali Konferencyjnej Urzędu Wojewódzkiego.

Inicjatywa utworzenia sieci gospodarstw licencyjnych uzyskała pełną aprobatę Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Aktualnie przebiega weryfikacja kolejnej serii gospodarstw (200), którym certyfikaty Wojewody Poznańskiego zostaną wręczone we wrześniu br.

Pokaźny odsetek młodzieży szkół rolniczych odbywa praktyki w gospodarstwach i warsztatach szkolnych, co prezentuje tabela nr 1. Charakterystykę gospodarstw szkolnych prezentuje tabela nr 2.

Specyficznym gospodarstwem szkolnym jest gospodarstwo Zespołu Szkół Rolniczych w Sierakowie, w którego skład wchodzi:

- obiekt stawowy Borowy Młyn - 50 ha
- jezioro Lutomskie - 174,6 ha
- jezioro Jaroszewskie - 92 ha
- jezioro Borowy Młyn - 14 ha
- użytki rolne
- działka szkolna nad j. Jaroszewskim - 2,07 ha

Brak osobowości prawnej gospodarstw szkolnych powoduje, że nie są one traktowane na równi z innymi podmiotami gospodarczymi i w konsekwencji w pierwszym półroczu gdzie dominują rozchody, mają one trudności z rozpoczęciem produkcji. Ostatnie przepisy Ministra Finansów z dnia 8 sierpnia 1995 r. pozwalają gospodarstwom szkolnym na uzyskanie ze środków budżetu państwa niskooprocentowanej pożyczki (4 %), jednak nie może ona przekroczyć łącznie równowartości 6 q żyta na 1 ha użytków rolnych. Uważam, że gospodarstwa pomocnicze powinny być całościowo traktowane jako pracownie dydaktyczne o szerokim wachlarzu produkcji i wspierane przez budżet państwa. Należy więc niezwłocznie wprowadzić zmiany prawne i finansowe funkcjonowania gospodarstw szkolnych, aby zlikwidować tzw. dualizm celów gospodarstwa i szkoły.

Tab. nr 1

| Gospodarstwa szkolne       | Ilość<br>szkolonych<br>uczniów<br>w ciągu roku | Ilość pracowników zatrudnionych w gosp.<br>ogółem administ. produkcyjni |      |      |
|----------------------------|------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------|------|------|
| ZSR Środa-Kijewo           | 200                                            | 68                                                                      | 10   | 58   |
| ZSR Szamotuły              | 120                                            | 2                                                                       | 1    | 1    |
| ZSR Trzcianka              | 400                                            | 18                                                                      | 5    | 13   |
| ZSR Sieraków               | 40                                             | 3,25                                                                    | 1,25 | 2    |
| ZSR Poznań                 | 525                                            | 5                                                                       | 3    | 2    |
| ZSR Września - Bierzglinek | 396                                            | 17,5                                                                    | 4    | 13,5 |

Tab.2

| Charakterystyka                | ZSR Trzcianka      | ZSR Środa<br>Kijewo | ZSR Września<br>Bierzglinek | ZSR<br>Szamotuły    |
|--------------------------------|--------------------|---------------------|-----------------------------|---------------------|
| <b>1. Powierzchnia w tym:</b>  | 334 ha             | 663 ha              | 236 ha                      | 8,6 ha              |
| - grunty orne                  | 319 ha             | 470 ha              | 215 ha                      | 8,0 ha              |
| - łąki                         | -                  | 184 ha              | 21 ha                       | -                   |
| - lasy                         | -                  | -                   | -                           | 0,6 ha              |
| <b>2. Zasiewy:</b>             |                    |                     |                             |                     |
| - zboża                        | 182 ha             | 356 ha              | 167 ha                      | 3 ha                |
| - rzepak                       | -                  | 15 ha               | 10 ha                       | -                   |
| - ziemniaki                    | 3 ha               | 2 ha                | 12 ha                       | 1,7 ha              |
| - buraki                       | 41 ha              | 52 ha               | 26 ha                       | -                   |
| - wiklina                      | 1 ha               | -                   | -                           | -                   |
| - kukurydza                    | 59 ha              | 19 ha               | -                           | -                   |
| - inne                         | 34 ha              | 30 ha               | -                           | -                   |
| <b>3. Tunele foliowe</b>       | 180 m <sup>2</sup> | -                   | -                           | 1200 m <sup>2</sup> |
| <b>4. Szklarnie - mnożarki</b> | 270 m <sup>2</sup> | -                   | -                           | 50 m <sup>2</sup>   |
| <b>5. Pogłowie zwierząt</b>    |                    |                     |                             |                     |
| - trzoda chlewna               | 408 szt.           | 1321 szt.           | 586 szt.                    | -                   |
| - bydło                        | 216 szt.           | 333 szt.            | 43 szt.                     | -                   |
| - owce                         | -                  | 255 szt.            | -                           | -                   |

Załącznik nr 1

### **Kryteria licencyjne dla gospodarstw prowadzących praktyki uczniowskie w zawodzie rolnik**

1. Przyjęcie grupy 2 - 4 uczniów.
2. Warunki socjalne:
  - oddzielny pokój dla praktykantów zapewniający podstawowy standard socjalny oraz możliwość pełnego zabezpieczenia bhp w trakcie praktyki,
  - zabezpieczenie pełnego wyżywienia.
3. Warunki gospodarstwa:
  - estetyka zagrody,
  - przygotowanie zawodowe gospodarza,
  - osobowość gospodarza,
  - efekty ekonomiczne gospodarstwa,
  - powierzchnia gospodarstwa min. 15 ha lub mniejsze przy wysokiej towarowości,
  - kierunki produkcji roślinnej i zwierzęcej uwzględniające nowoczesne technologie (wysoka towarowość, postęp genetyczny, opieka weterynaryjna, uregulowana gospodarka wodno-ściekowa, wykorzystywanie aktualnych map zasobności w nawożeniu, działania wdrożeniowe i innowacyjne ODR i innych 8 instytucji obsługujących rolnictwo),
  - mechanizacja odpowiadająca kierunkom produkcji, pomieszczenia inwentarskie zabezpieczające optymalne warunki hodowlane dla poszczególnych gatunków zwierząt,
  - gospodarstwo wolne od urzędowo zwalczanych zaraźliwych i zakaźnych chorób zwierzęcych,
  - pozytywny stan istniejących urządzeń melioracyjnych (rowy drenarskie, budowle: przepusty - zastawki).

Załącznik nr 2

### **Preferencje dla gospodarstw licencyjnych**

#### **a) ODR Sielinko:**

- włączenie rolników do programów doradczych i objęcie ich doradztwem technologicznym i ekonomicznym,
- objęcie rolników wybranymi szkoleniami,
- udostępnienie nieodpłatnie wydawnictw i ulotek,
- umożliwienie udziału rolników w stażach i wyjazdach szkoleniowych,
- prowadzenie w gospodarstwach wdrożeń, demonstracji i pokazów,
- wykonanie usług laboratoryjnych na preferencyjnych warunkach,



b) Stacji Hodowli i Unasienniania Zwierząt:

- objęcie indywidualną opieką gospodarstw w zakresie doboru do kojarzeń rozrodników w bydło i trzodzie chlewnej,
- dostarczanie gospodarstwom najnowszych informacji w zakresie postępu genetycznego.

c) Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin

- opracowanie kompleksowej ochrony roślin dla poszczególnych upraw w gospodarstwie, w zależności od lokalnych warunków atmosferycznych i glebowych, gatunków agrofagów itp.,
- ocenianie występowania stopnia porażenia upraw przez szkodniki i chwasty,
- udzielanie informacji o terminach i sposobach zwalczania chorób i szkodliwych organizmów,
- umożliwienie zastosowania prawidłowej techniki aplikacji środków ochrony roślin,
- prowadzenie wdrożeń nowych technologii, metod i środków ochrony roślin,
- umożliwienie udziału rolników w szkoleniach w zakresie ochrony roślin,
- udostępnienie informacji i wydawnictw.

d) Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych:

- uwzględnienie w pierwszej kolejności w priorytetach zadań inwestycji melioracyjnych gospodarstw licencyjnych,
- preferowanie w ramach nadzoru nad spółkami wodnymi wykonania corocznych konserwacji istniejących urządzeń melioracyjnych na gruntach gospodarstw licencyjnych,
- objęcie rolników doradztwem w zakresie możliwości nawodnień użytków rolnych (deszczownie, budowle).

e) Wojewódzkiego Zakładu Weterynarii:

- udzielenie informacji w zakresie zabezpieczenia epizootycznego w gospodarstwie.

f) Okręgowej Stacji Hodowli Zwierząt:

- dokonanie oceny wartości użytkowej i hodowlanej zwierząt,
- udzielenie informacji i porad hodowlanych.

g) Okręgowej Stacji Chemiczno-Rolniczej:

- dokonanie badania gleb na zawartość mikro i makroelementów,
- oznaczenie zawartości metali ciężkich w glebach i roślinach,
- oznaczanie jakości produktów rolnych.